

Groot werkt efficiënter

Wilma Wolters

Geitenbedrijven staan erom bekend veel arbeid te vergen. Toch vindt schaalvergroting ook in de geitensector plaats. Hoe vullen ondernemers deze arbeidsvraag in?

Nederlandse bedrijven met meer dan duizend geiten zijn allang geen uitzondering meer. Sinds 1995 is het aantal dieren op een bedrijf verdubbeld tot ongeveer 515 dieren in 2006, en bij de grootste bedrijven nam het gemiddeld

aantal geiten toe tot zelfs 1.326. Welke invloed heeft een groot bedrijf op de arbeid? ZLTO Advies liet stagiair Armanda Boersma onderzoek doen naar arbeid en personeel op melkgeitenbedrijven. De variatie in gewerkte uren tussen bedrijven is enorm, maar over het algemeen geldt dat grote bedrijven hun werk efficiënter aanpakken.

Gemiddeld 725 melkgeiten

Boersma stelde voor het onderzoek een enquête op. Van de 170 verstuurde enquêtes met vragen over onder andere personeel, arbeid en dieren zijn er uiteindelijk 44 verwerkt. De gemiddelde leeftijd van deze bedrijven is ruim elf jaar en de omvang loopt van vierhonderd tot 2.500 melkgeiten. De productie varieert van 645 tot 1.261 liter per geit per jaar en ligt gemiddeld op 981,37 liter. Het vetpercentage bedraagt gemiddeld 4,13 en het eiwitpercentage 3,43. Omdat het gemiddeld aantal dieren op de deelnemende bedrijven op 725 ligt, is er op dat aantal dieren een scheiding gemaakt tussen bedrijven. Er zijn 29 bedrijven die minder dan 725 melkgeiten hebben ('kleinere bedrijven') en vijftien bedrijven met meer dan 725 melkgeiten ('grotere bedrijven').

110 uur in de week

Geitenbedrijven vragen opvallend veel arbeid. Gemiddeld wordt er 109,9 uur per week (buiten de lammertijd) gewerkt. De ondernemer zelf steekt per week 70 uur in het bedrijf, tijdens de lammertijd loopt dat op tot ruim 91 uur. In veel gevallen werkt de partner mee en op sommige bedrijven dragen ook kinderen geregeld een steentje bij. Deze gezinsleden assisteren het vaakst bij het melken.

Naast het gezin maakt een geitenhouder gebruik van vreemde arbeid. In de meeste gevallen zijn dat geen fulltime-medewerkers; op slechts drie bedrijven werkt een fulltime-medewerker. Deze bedrijven zijn alle drie groot (gemiddeld 1.137 dieren).

Geitenhouders maken met name gebruik van parttimers en 'losse' medewerkers. Ongeveer een kwart van de ondernemers met kleinere bedrijven heeft vaste medewerkers die parttime in dienst zijn. Op grotere bedrijven werkt een vijfde deel van de ondernemers met parttime-medewerkers. De werkzaamheden die deze medewerkers uitvoeren zijn vooral melken, voeren, strooien en het verzorgen van de lammeren. Losse medewerkers zijn medewerkers die niet op vaste tijden komen, maar ingezet worden als er (tijdelijk) een arbeidstekort is. Ondernemers op kleinere bedrijven zetten losse medewerkers vooral in bij het melken. Op bedrijven met een bovengemiddelde omvang voeren deze medewerkers vooral werkzaamheden rondom de lammeren uit.

Afspraken met personeel

De meeste melkgeitenhouders maken met hun personeel afspraken over het aantal te werken uren. De aard van de werkzaamheden wordt op kleinere bedrijven vaak ook nog besproken, maar op de grotere geitenbedrijven wordt meer zelfstandigheid van de medewerker gevraagd en ligt de invulling van de werkzaamheden niet vast. De meeste ondernemers (85 procent) legt de gemaakte afspraken met personeel niet schriftelijk vast. Ook hebben zij geen maatregelen getroffen als personeel onverwacht niet kan komen. Het vinden van personeel vinden grotere bedrijven makkelijker dan de kleinere. Blijkbaar beschikken zij over een beter netwerk en zijn ze wat geoefender in het zoeken.

Het aantal vreemde arbeidskrachten binnen en buiten de lammertijd verschilt niet veel, het aantal uren dat personeel dan werkt wel. Zo werken vaste parttime-medewerkers in de lammertijd 20 uur per week, daarbuiten 15, en losse medewerkers werken in de lammerperiode ruim 10 uur per week en daarbuiten slechts ruim 4 uur. Over de uitvoering van de werkzaamheden door het personeel zijn geitenhouders tevreden.

Grotere bedrijven efficiënter

Tabel 2 laat duidelijk een van de redenen voor schaalvergroting zien. De verhoogde arbeidsefficiëntie naarmate meer geiten worden gemolken op een bedrijf, valt namelijk direct op. De bedrijven die meer dan 725 melkgeiten houden, maken nog geen 0,7 uur per 100 kg melk, terwijl kleinere bedrijven 0,94 uur werk hebben om 100 kg melk te kunnen produceren. Nog duidelijker misschien is het aantal arbeidsuren per 100 melkgeiten. Voor kleinere bedrijven ligt dat

Arbeid binnen het gezin

De ondernemer maakt 70 tot wel ruim 90 uur per week op een melkgeitenbedrijf.

Persoon	uur/week buiten lammertijd	n	%	uur/week in lammertijd	n	%
Ondernemer	69,9	43	97,7	91,3	40	90,9
Partner	25,4	31	70,5	36,4	28	63,6
Ouder(s)	29,4	7	15,9	22,5	11	25,0
Kind(eren)	12,6	13	29,5	16,9	14	31,8

Onder 'n' en % valt af te lezen op hoeveel bedrijven of op hoeveel procent van de bedrijven, partner, ouder(s) of kind(eren) meewerken.

Arbeid op melkgeitenbedrijven

Grotere bedrijven besteden per 100 kg melk en per melkgeit minder tijd aan arbeid.

	< 725 melkgeiten		> 725 melkgeiten	
	buiten ¹	binnen	buiten	binnen
Gem. aantal uren/bedrijf/wk	100,6	125,7	120,8	155,8
Gem. aantal uren/100 kg melk	0,94		0,69	
Gem. aantal uren/100 melkgeiten	938,90		650,82	

¹Buiten betekent buiten lammerperiode, binnen betekent binnen lammerperiode.

op 939, grote bedrijven werken 651 uren per 100 melkgeiten. De grotere bedrijven gaan dus efficiënter met hun tijd om. Veel bedrijven blijken dus nog een flinke tijdswinst te kunnen behalen. Automatisering en verbeterd management kunnen hieraan bijdragen.

Werkplezier

De meeste ondernemers kunnen de hoeveelheid werk op een dag aan, maar een vijfde deel zegt het te veel te vinden. Op kleinere bedrijven ervaren de ondernemers de werkdruk niet als een belemmering, terwijl op grotere bedrijven de ondernemers relatief vaker 'neutraal' zijn op dit punt (40 procent) of aangeven dat de werkdruk het werkplezier wél in de weg staat (20 procent). De ideale omvang van een bedrijf hangt sterk af van de situatie en ook van de ondernemer zelf. Tenslotte haalt de geitenhouder niet alleen zijn inkomen, maar ook zijn werkplezier uit de onderneming. Dit 'mensenwelzijn' is toch vooral een persoonlijke kwestie.

Foto: Wilma Wolters